

ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนประมงอ่าวบ้านดอน

Food Security in Ban Don Bay Fishery Household

วีระศักดิ์ คงฤทธิ์ และ หลุยยา วีระธัญศิริกุล*

Weerasak Kongrithi and Luliya Teeratansirikool*

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี จ. สุราษฎร์ธานี 84000
Faculty of Liberal Arts and Management Sciences, Prince of Songkla University Surat Thani Campus, Surat Thani
84000, Thailand

*Corresponding author: Email: luliya.t@psu.ac.th

(Received: January 21, 2020; Accepted: November 12, 2020)

Abstract: The paper studied food security in Ban Don Bay fishery households from the point of view of food assessment. The survey research was conducted by asking questionnaires in 6 districts of Surat Thani province, total 330 fishery households of Ban Don bay. The data was analyzed by mean standard deviation standard errors and variance analysis by One way ANOVA. The result showed that Ban Don fishery households had high level of access to food, both in terms of income and expenses and the ability to access food materials because of the abundance of Ban Don fishery resources in Ban Don Bay.

Keywords: Food security, food accessibility, Ban Don Bay

บทคัดย่อ: การศึกษาเรื่องความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนประมงในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ในมุมมองของการเข้าถึงอาหาร การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามสอบถามครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน 6 อำเภอ จำนวน 330 ครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยวิธี One Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนประมงอ่าวบ้านดอนมีความสามารถในการเข้าถึงอาหารในระดับสูง ทั้งในด้านรายได้และค่าใช้จ่าย และ ความสามารถในการเข้าถึงวัตถุดิบเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงอ่าวบ้านดอน

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร การเข้าถึงอาหาร อ่าวบ้านดอน

คำนำ

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ให้ความหมายความมั่นคงทางอาหารไว้ว่า หมายถึง การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างพอเพียงสำหรับการบริโภคในประเทศ อาหารมีความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัย เพื่อการมีสุขภาพที่ดีรวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือในภาวะเกิดภัยพิบัติสาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร เป็น

ความหมายที่สอดคล้องกับนิยามของ Food and Agriculture Organization of United Nation (2006) ที่ให้ไว้ว่า ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงอาหารของความสามารถของบุคคลทั้งด้านเศรษฐกิจและกายภาพที่จะเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ถูกหลักโภชนาการและมีความปลอดภัย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากร สามารถผลิตสินค้าอาหารได้มากและมีสินค้าอาหารส่วนเกินส่งออกไปต่างประเทศ แต่จะสรุปว่าประเทศไทยมีความมั่นคงทางอาหารนั้นอาจจะเร็วเกินไป (Chan-on, 2014)

ในปี 2019 ประเทศไทยถูกจัดอันดับความมั่นคงทางอาหาร 65.1 คะแนนจาก 100 คะแนน โดย Economist Intelligence Unit Global Food Security Index อยู่ที่อันดับที่ 52 จาก 113 ประเทศ ต่ำกว่าจีน(อันดับ 35) ซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าอาหารรายใหญ่ ยังต้องพึ่งพาอาหารจากต่างประเทศ (Global Food Security Index, 2019) และจากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ปี พ.ศ. 2559 จำนวนคนจนทางด้านอาหาร (food poverty) 363,000 คน (National Statistic Office, 2018) และยังมีกลุ่มคนที่มีอาหารไม่เพียงพอสำหรับบริโภค และกลุ่มที่มีภาวะขาดโภชนาการ (Isvilanonda and Bunyasiri, 2009) แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหารเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆในโลก

ปริมาณการผลิตอาหารของเกษตรกรไทยต้องเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่สูง นโยบายของรัฐบาลที่ไม่เหมาะสมและการขาดแคลนทรัพยากรทางกายภาพ สภาพอากาศแปรปรวน ภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว ทำให้ไม่สามารถพึ่งพาอาหารในไร่นาของตนเอง มีเพียงร้อยละ 29.74 (Biothai Foundation, 2013) นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านเศรษฐกิจ ของเกษตรกร ที่ต้องเผชิญปัญหาหนี้สิน (Charutwinyo and Charutwinyo, 2018) จึงมีการเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรไปรับจ้างทำงานในเมืองหลวง ปริมาณสินค้าทางการเกษตรจึงลดลง อีกทั้งราคาพืชผักที่ใช้ประกอบอาหารสูงขึ้น จากภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนการผลิตพืชพลังงาน (Chan-on, 2014) ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ในขณะที่สภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยให้คนในประเทศมีศักยภาพในการใช้จ่าย คนมีรายได้ไม่เพียงพอในการใช้จ่าย ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอ (Chairit et al., 2012; Chaiumporn, 2017) โดยเฉพาะช่วงภัยพิบัติ เช่น เหตุการณ์อุทกภัยปี 2554 ทำให้คนไทยมีความเสี่ยง

ในการเข้าถึงอาหารและมีแนวโน้มความไม่มั่นคงทางอาหาร (Prasertsak, 2015)

จะเห็นได้ว่าคนไทยมีความมั่นคงทางอาหารลดลง การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในมิติการเข้าถึงอาหาร โดยเลือกศึกษาในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากพื้นที่ชายฝั่งทะเลถึงแม้จะมีความอุดมสมบูรณ์ แต่ก็มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหาร เพราะมีรายได้จากการประมงเพียงทางเดียว ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่อ่าวระหว่างชาวบ้านกับนายทุน โดยวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อประเมินสถานะความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนในมิติการเข้าถึงอาหาร

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ชาวประมงตลอดแนวชายฝั่งอ่าวบ้านดอน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอท่าชนะ ไชยา ท่าฉาง เมืองกาญจนดิษฐ์ และดอนสัก

กลุ่มตัวอย่าง ชาวประมงตลอดแนวชายฝั่งอ่าวบ้านดอน 6 อำเภอ จำนวน 330 ครัวเรือน ใน 6 อาชีพ ดังนี้ อาชีพประมงพาณิชย์ 20 ครัวเรือน ประมงพื้นบ้าน 203 ครัวเรือน เพาะเลี้ยงหอย 40 ครัวเรือน เพาะเลี้ยงชายฝั่ง 15 ครัวเรือน รับจ้างประมง 40 และ ค้าขายสินค้าประมง 12 ครัวเรือน

การสุ่มตัวอย่าง

ใช้กระบวนการสุ่มตัวอย่างแบบผสมทั้งแบบหลายขั้นตอน และแบบเจาะจง มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การเลือกพื้นที่ระดับอำเภอ โดยเลือกอำเภอที่อยู่ติดอ่าวบ้านดอน 6 อำเภอจากทั้งหมด 7 อำเภอ คือ ท่าชนะ ไชยา ท่าฉาง เมืองกาญจนดิษฐ์ และดอนสัก ตัดพื้นที่อำเภอพุนพินออก เพราะพื้นที่ทำกินทับซ้อนกับชาวประมงอำเภอเมือง

ขั้นที่ 2 การเลือกพื้นที่ระดับตำบล จะเลือกตำบลที่มีพื้นที่ติดชายทะเลอ่าวบ้านดอน ซึ่ง

ประกอบด้วย ตำบลท่าชนะ ตำบลพุมเรียง ตำบลเขา
ถ่านและท่าฉาง ตำบลคลองฉนาก ตำบลกระแต
ตำบลท่าทอง ตำบลดอนสัก ตำบลไชยคราม

ขั้นที่ 3 การเลือกพื้นที่ระดับหมู่บ้าน การ
เลือกพื้นที่ระดับหมู่บ้านเป็นการเลือกแบบเจาะจง
จากคำแนะนำของผู้นำชุมชนในตำบลที่เลือกไว้ โดยมีเงื่อนไขคือ หมู่บ้านติดอ่าวบ้านดอนและประกอบ
อาชีพประมงเป็นหลัก

เมื่อได้พื้นที่ระดับหมู่บ้านก็จะใช้วิธีการเดิน
สำรวจขอสอบถามครัวเรือนตามความสมัครใจ
นอกจากนี้ยังเจาะจงให้มีการกระจายครอบคลุมกลุ่ม
อาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประมง ทั้งชาวประมง
พาณิชย์ ประมงพื้นบ้าน เพราะเลี้ยงสัตว์น้ำ
เพาะเลี้ยงหอย ค้าขายสินค้าประมง รับจ้างประมง

ข้อมูลและการเก็บข้อมูล

ระเบียบวิธีการศึกษาใช้การวิจัยใช้การวิจัย
เชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามสอบถามครัวเรือน
ชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนที่สมัครใจ โดย
ครอบคลุมกลุ่มอาชีพที่กำหนดไว้ เพื่อประเมินความ
มั่นคงทางอาหารในมิติของการเข้าถึงอาหาร (food
access) ตามความหมายของพระราชบัญญัติ
คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ของ
ชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน จากการ
วิเคราะห์สัดส่วนรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือน
และความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบเพื่อประกอบ
โดยมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. **ข้อมูลทุติยภูมิ** โดยการรวบรวมข้อมูล
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารเชิง
สถาบัน เช่น นโยบายของภาครัฐ ฯลฯ รวมทั้งปัจจัย
อื่น ๆ ที่อาจส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความ
มั่นคงอาหาร

2. **ข้อมูลปฐมภูมิ** ใช้เทคนิคการเก็บ
รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยการสัมภาษณ์
และสังเกตการณ์ ในช่วงมีนาคม-พฤษภาคม 2558
ในประเด็นดังนี้

- รายได้ ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน สัดส่วน
ค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่ง
ทะเลอ่าวบ้านดอน
- ความสามารถในการเข้าถึงวัตถุดิบอาหาร
ของครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาหาร แบ่งเป็น 8
กลุ่ม ค่าการวัด 10 ระดับ (ระหว่าง 0 ถึง 10) ตาม
หลักการของ Rasch model ของชุมชนชาวประมง
ชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน

Figure 1. Interview with Respondents

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษารั้วนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล
เพื่อประเมินความมั่นคงทางอาหารในมิติการเข้าถึง
อาหารและความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบในการ
ประกอบอาหารของชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเล
อ่าวบ้านดอน ดังนี้

1. คุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน
ชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนเป็นการอธิบาย
ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเล
อ่าวบ้านดอน โดยใช้เครื่องมือทางสถิติอย่างง่ายใน
รูปของการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า
ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน หาสัดส่วน ร้อยละ

2. การวิเคราะห์ความมั่นคงด้าน
อาหารในมิติการเข้าถึงอาหารของครัวเรือน
ชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน ใช้เครื่องมือ
ทางสถิติ ดังนี้

- การเข้าถึงอาหารของครัวเรือน
ชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน โดยใช้การ
คำนวณค่าเฉลี่ยของรายได้และค่าใช้จ่ายของ
ครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนแยก
ตามกลุ่มอาชีพ 6 อาชีพหลัก คำนวณสัดส่วน

ค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของครัวเรือน โดยพิจารณาจากสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ครัวเรือน เพื่อดูว่าครัวเรือนมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหารหรือไม่ และมีรายได้คงเหลือสำหรับการสะสมทุนหรือไม่ หากครัวเรือนมีรายได้เพียงพอหรือเหลือเก็บแสดงว่าครัวเรือนมีความสามารถในการเข้าถึงอาหาร แต่หากรายได้ไม่เพียงพอใช้จ่ายหรือไม่มีเงินออมก็มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหาร รวมทั้งการพิจารณาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐาน

- การวิเคราะห์การเข้าถึงอาหารจากความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบอาหารของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน โดยใช้ Rasch model ในการพัฒนาระดับช่วงชั้นหรืออันตรภาค ซึ่งถูกใช้ในการวัดระดับความรุนแรงของปัญหาการเข้าถึงวัตถุดิบอาหารที่ครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน เผชิญ ตัวชี้วัดมีค่าระหว่าง 0 ถึง 10, 0 หมายถึง ไม่พบว่ามี ความมั่นคงทางอาหาร 10 หมายถึง มีหลักฐานยืนยันว่ามีความเพียงพอของอาหารตามเงื่อนไขของโดย U.S. ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารใช้ตัวชี้วัดที่มีความต่อเนื่องในการวัดระดับความรุนแรงของความไม่มั่นคงทางอาหาร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ การใช้ตัวชี้วัดดังกล่าวสามารถบ่งกลุ่มของความมั่นคงทางอาหารได้ดังนี้

ช่วง	ระดับปัญหา
คะแนน	
1.00-	ความสามารถในการเข้าถึงอาหารมี
2.50	น้อยมากไม่มีความมั่นคงทางอาหาร อาจทำให้สมาชิกในครัวเรือนทุกคนถูก ลดปริมาณการบริโภคอาหารทั้งวัน

เนื่องจากไม่มีเงิน

- 2.51- ความสามารถในการเข้าถึงอาหารมี
- 5.00 น้อย แม้จะมีความมั่นคงทางอาหารแต่ มีผู้ด้อยาก ผู้ใหญ่ในครัวเรือนอาจถูก ลดปริมาณการบริโภคอาหารหรือมี ประสบการณ์การอดอยากบางครั้ง
- 5.01- ความสามารถในการเข้าถึงอาหารอยู่
- 7.50 ในเกณฑ์พอใช้ มีความมั่นคงทาง อาหารและไม่มีผู้ด้อยาก แต่การ บริโภคอาหารบางประเภทจำเป็นที่ ต้องลด
- 7.51- ความสามารถในการเข้าถึงอาหารใน
- 10.00 ระดับดี ครัวเรือนมีความมั่นคงทาง อาหาร หมายถึงครัวเรือนที่ไม่มีปัญหา ใด ๆ

- การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยวิธี One Way ANOVA ด้วยโปรแกรม SPSS โดย พิจารณาจากค่า F-statisticความแตกต่างในจัดหา วัตถุดิบของกลุ่มอาชีพ 8 อาชีพ ในภาพรวมค่า F- statistic มีค่าเท่ากับ 3.015 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผลการศึกษา

คุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน

ชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วน ใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านร้อยละ 61.5 มี อายุเฉลี่ย 48.2 ปี และจำนวนสมาชิกในบ้านรวม ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 4.28 คนต่อครัวเรือน ร้อยละ 65 อาศัยในที่ดินของตนเอง กลุ่มค้าขาย สินค้าประมงอาศัยในบ้านในที่ดินของตนเองสูงสุด ร้อยละ 80 ส่วนกลุ่มอาชีพที่อาศัยในบ้านในที่ดินของ ตัวเองน้อยที่สุดคือ กลุ่มเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ดังแสดงใน Table 1

Table 1. General information of respondents

Occupation	Number of households	Percentage of household	Average age (Year)	Average household members	Live in their own house and landowner
Commercial fishing	20	6.1	50.5	4.70	70.0
Folk fishing	203	61.5	47.3	4.36	65.0
Cultivation of selfish	40	12.1	51.7	4.54	77.3
Coastal aquaculture	15	4.5	52.6	4.01	50.0
Fishing	40	12.1	35.4	3.62	52.9
Fisheries product trading	12	3.6	48.2	4.40	80.0
Average/Total	330	100.0	48.2	4.28	65.0

ความมั่นคงทางอาหารด้านการเข้าถึงอาหารของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน

การวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารในมิติการเข้าถึงอาหารของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน ใช้การวิเคราะห์รายได้/ค่าใช้จ่ายและความสะดวกในการจัดหาวัตถุดิบอาหารเป็นตัวชี้วัดการเข้าถึง กล่าวคือ หากครัวเรือนมีรายได้

เพียงพอ หรือเหลือเก็บแสดงว่าครัวเรือนมีความสามารถในการเข้าถึงอาหาร แต่หากรายได้ไม่พอใช้จ่ายหรือไม่เหลือเก็บก็มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหาร ในขณะที่ความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบอาหาร ได้สะท้อนถึงปริมาณวัตถุดิบอาหาร ราคาและความสะดวกในการเข้าถึง ซึ่งให้ครัวเรือนเป็นผู้ประเมินเอง

Table 2. Food Accessibility from Total revenue and total expense

Item (Baht/month)	Occupation						Average	F- statistic	sig.
	Commercial fishing	Folk fishing	Cultivation of selfish	Coastal aquaculture	Fishing	Fisheries product trading			
Total									
Revenue1	208,350.0	30,471.0	26,166.0	59,250.0	25,088.1	19,600.0	39,159.1	11.80	0
Std.Deviation	109,193.0	14,061.4	17,845.1	28,380.8	10,354.7	7,893.0	29,949.7		
Std. Error	49,314.9	2,390.6	5,806.1	14,782.9	8,635.8	3,529.9	3,563.6		

Table 2. Food Accessibility from Total revenue and total expense (continue)

Item (Baht/month)	Occupation						Average	F- statist	sig.
	Commercial fishing	Folk fishing	Cultivation of selfish	Coastal aquaculture	Fishing	Fisheries product trading			
Total									
Expense2	41,290.0	16,312.7	21,329.5	28,450.0	15,515.3	10,148.0	17,693.6	7.30	0
Std.Deviation	36,498.6	9,097.7	13,587.7	15,032.0	9,842.6	5,541.8	10,155.0		
Std. Error	11,541.9	638.5	2,833.2	12,385.7	3,746.0	2,478.4	900.9		
Saving (1-2)	167,060.0	14,158.3	4,836.5	30,800.0	9,572.8	9,452.0	21,465.5	10.64	0
Std.Deviation	100,365.8	9,641.8	12,961.5	24,075.8	9,267.7	5,032.2	15,674.3		
Std. Error	43,361.2	2,080.4	4,787.8	12,654.2	5,019.4	2,250.5	3,012.3		
Total Expense/ Total Revenue (%)	19.8	53.5	81.5	36	61.8	51.8	45.2	-	-

Table 2 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนมีรายได้เฉลี่ยและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 39,159.1 และ 17,693.6 บาท ตามลำดับ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 29,949.7 และ 10,155.0 ตามลำดับ กลุ่มอาชีพที่มีรายได้และค่าใช้จ่ายสูงสุด คือ กลุ่มอาชีพประมงพาณิชย์ โดยมีรายได้และค่าใช้จ่ายเดือนละ 208,350 และ 41,290 บาท ตามลำดับ กลุ่มที่มีรายได้และค่าใช้จ่ายต่ำสุด คือ กลุ่มค้าขายสินค้าจากการประมงมีรายได้และค่าใช้จ่ายเดือนละ 19,600 และ 10,148 บาท ตามลำดับ เงินออมเฉลี่ย 6 กลุ่มอาชีพเท่ากับ 21,465.5 บาทต่อเดือน กลุ่มที่มีเงินออมสูงสุด คือ กลุ่มอาชีพประมงพาณิชย์มีเงินออมเดือนละ 167,060 บาท ในขณะที่กลุ่มที่มีเงินออมต่ำสุด คือ กลุ่มเพาะเลี้ยงหอย โดยมีเงินออมเพียง 4,836.50 บาทต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาด้าน

สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ กลุ่มอาชีพเพาะเลี้ยงหอยมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้สูงสุด คือ ร้อยละ 81.5 แสดงว่ามีความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหารมากที่สุด กลุ่มอาชีพที่มีความเสี่ยงทางความมั่นคงทางอาหารต่ำสุด คือ กลุ่มอาชีพประมงพาณิชย์ มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้เพียงร้อยละ 19.8 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความคาดเคลื่อนมาตรฐานของรายได้ ค่าใช้จ่าย และเงินออม มีค่าสูงเนื่องจากการคำนวณค่าเฉลี่ยได้ใช้ผลรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดโดยไม่ได้แบ่งตามขนาดธุรกิจและขนาดฟาร์ม ซึ่งแต่ละกลุ่มอาชีพมีทั้งรายเล็กและรายใหญ่ ส่วนผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยวิธี One Way ANOVA ค่า F-Statistics มากกว่า 3.015 และมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอาชีพต่างกันมีความสามารถในการเข้าถึงอาหารที่ต่างกัน ทั้งการพิจารณาจากรายได้ ค่าใช้จ่ายและเงินออม

Table 3. Food accessibility from the ability to access food supplies

Food	Occupation (Score 1-10)						F-statistic	
	Commercial fishing	Folk fishing	Cultivation of selffish	Coastal aquaculture	Fishing	Fisheries product trading		
1. Rice	9.6	9.41	9.55	8.5	9.35	8.8	9.39	1.158ns
Std.Deviation	0.52	1.22	0.95	2.27	1.50	0.45	1.25	
Std. Error	0.16	0.09	0.20	0.80	0.26	0.20	0.07	
2. Water	9.8	9.43	9.23	8.75	9.71	8.6	9.42	1.512ns
Std.Deviation	0.42	1.25	1.48	1.75	1.24	1.14	1.27	
Std. Error	0.13	0.09	0.31	0.62	0.21	0.51	0.08	
3. Meat	9.3	9.22	9.64	7.63	8.97	8.4	9.16	2.484*
Std.Deviation	0.82	1.47	0.94	2.33	1.98	0.89	1.53	
Std. Error	0.26	0.10	0.20	0.82	0.34	0.40	0.09	
4. Seafood	9.8	9.6	9.59	8.75	9.5	8.2	9.54	2.138ns
Std.Deviation	0.42	1.17	0.90	2.05	1.50	0.84	1.21	
Std. Error	0.13	0.08	0.19	0.73	0.26	0.37	0.07	
5. Vegetables	9.2	9.18	9.36	8.38	8.97	8.4	9.13	0.969ns
Std.Deviation	0.92	1.41	0.88	2.20	1.68	0.89	1.42	
Std. Error	0.29	0.10	0.18	0.78	0.29	0.40	0.08	
6. Fruit	9.2	9.06	9.36	8.75	8.76	8	9.02	0.871ns
Std.Deviation	1.32	1.58	0.98	2.05	2.02	0.71	1.59	
Std. Error	0.42	0.11	0.20	0.73	0.35	0.32	0.09	
7. Milk	9.8	9.16	9.41	8.5	9.24	8.6	9.18	0.904ns
Std.Deviation	0.42	1.58	0.99	1.93	1.60	0.55	1.52	
Std. Error	0.13	0.11	0.21	0.68	0.27	0.24	0.09	
8. Ingredient	9.8	9.21	9.45	9	9.21	8.4	9.23	0.727ns
Std.Deviation	0.42	1.55	0.95	1.77	1.70	0.89	1.50	
Std. Error	0.13	0.11	0.20	0.63	0.29	0.40	0.09	
Average	9.59	9.28	9.45	8.6	9.23	8.46	9.26	1.117ns
Std.Deviation	0.55	1.25	0.89	1.76	1.38	0.59	1.23	
Std. Error	0.17	0.09	0.19	0.62	0.24	0.26	0.07	

* = Significant at the 0.05 level

ns = Non significant at the 0.05 level

Table 3 แสดงผลการประเมินตนเองด้านความสามารถในการเข้าถึงอาหารจากความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบในการประกอบอาหารของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน โดยจำแนกความสามารถในการเข้าถึงอาหารออกเป็น 8 กลุ่ม และ 10 ระดับตามหลักการของ Rasch model

พบว่าครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนสามารถเข้าถึงอาหารทุกประเภทเฉลี่ยในระดับสูงคือ 9.26 จาก 10 ที่ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.23 และค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐาน 0.07 แสดงเห็นถึงความสามารถในการเข้าถึงอาหารที่ระดับดี มีความมั่นคงทางอาหาร อาหารทะเลเป็นอาหารประเภทที่

สามารถเข้าถึงระดับสูงสุด คือ 9.54 จาก 10 ส่วนความสามารถในการเข้าถึงอาหารในระดับต่ำสุด คือ ผลไม้ หากพิจารณาความแตกต่างในการเข้าถึงอาหารระหว่างกลุ่มอาชีพของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน โดยผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า ไม่มีความแตกต่างของกลุ่มอาชีพในการเข้าถึงอาหาร โดยค่า F-test ไม่มีนัยสำคัญยกเว้นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ค่า F-Statistic มีนัยสำคัญ แสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงอาหารของแต่ละกลุ่มอาชีพมีความแตกต่างกันในการเข้าถึงอาหารประเภทเนื้อสัตว์เท่านั้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน ตามแนวคิดตามนิยามในมิติการเข้าถึงอาหารตามความหมายของพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ใช้การวิเคราะห์รายได้/ค่าใช้จ่าย และความสะดวกในการจัดหาวัตถุดิบอาหารเป็นตัวชี้วัดในการเข้าถึง ผลการศึกษาให้ข้อสรุปที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนมีความมั่นคงทางอาหารในด้านการเข้าถึงอาหารทั้งในผลการวิเคราะห์รายได้/ค่าใช้จ่ายและความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบ โดยทุกกลุ่มอาชีพมีรายได้มากกว่าค่าใช้จ่ายต่อเดือน มีรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 35,159.1 และ 17,693.6 บาทต่อเดือน โดยรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนไทยทั่วประเทศในปี 2562 เดือนละ 26,018 และ 20,742 บาท ตามลำดับ (National Statistics Office Thailand, 2019) จะเห็นได้ว่าครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนมีรายได้สูงกว่าครัวเรือนไทยแต่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของครัวเรือนไทย ส่งผลให้เงินออมเฉลี่ย 21,465.50 บาท ซึ่งสูงกว่าเงินออมเฉลี่ยของครัวเรือนไทย ที่ 5,135 บาทต่อเดือน (National Statistics Office Thailand, 2019) แสดงให้เห็นว่าครัวเรือน

ชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนมีความมั่นคงทางอาหารสูงกว่าครัวเรือนไทย อาจเนื่องจากครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนมีพื้นที่อยู่ใกล้กับแหล่งอาหาร ผลผลิตจากอาชีพสามารถนำมาบริโภคได้เลย ซึ่งสะท้อนในผลการวิจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงวัตถุดิบของครัวเรือนประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอนในระดับดี อาหารทะเลเป็นอาหารประเภทที่สามารถเข้าถึงระดับสูงสุดเนื่องจากเป็นอาหารที่สามารถหาได้เองไม่ต้องไปจัดหาจากที่อื่น อาจเป็นปัจจัยสืบเนื่องสืบเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงในอ่าวบ้านดอน ความสามารถในการเข้าถึงอาหารระดับต่ำสุด คือ ผลไม้ เนื่องจากต้องจัดหาจากแหล่งอื่น พื้นที่ชายทะเลอ่าวบ้านดอนไม่มีพื้นที่ในการเพาะปลูก อีกทั้ง 1 ใน 3 ของครัวเรือนชาวประมงไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Atthawiwatthanakul (2018) และ Chairit *et al.* (2012) ซึ่งพบว่า รายได้และค่าใช้จ่ายมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Trichandhara *et al.* (2017) พบว่าความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ต่างกัน แม้จะมีภูมิละเนาทางภาคใต้เหมือนกัน ในบางจังหวัดของสามจังหวัดชายแดนใต้ไม่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล อีกทั้งภาวะความไม่สงบของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

กลุ่มอาชีพที่ต่างกันมีความมั่นคงทางอาหารที่ต่างกัน เมื่อใช้เกณฑ์รายได้/ค่าใช้จ่ายในการประเมินความสามารถในการเข้าถึงอาหาร เนื่องจากรายได้ของแต่ละกลุ่มอาชีพมีความแตกต่างกันมากระหว่าง 19,600 – 208,350 บาท โดยกลุ่มอาชีพที่มีรายได้สูงสุด คือ อาชีพประมงพาณิชย์ เป็นอาชีพที่มีเรือประมงขนาดใหญ่ กลุ่มอาชีพที่มีรายได้ต่ำสุดคือกลุ่มค้าขายสินค้าจากประมง เนื่องจากรายได้ขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่ครัวเรือนหาได้จากการประมงพื้นบ้านซึ่งมีความไม่แน่นอน ในด้านเงินออมทุกกลุ่มอาชีพมี

เงินออมเฉลี่ยสูงกว่าครัวเรือนไทย ยกเว้นกลุ่มอาชีพที่มีเงินออมต่ำสุด คือ กลุ่มอาชีพเลี้ยงหอย มีเงินออม 4,836.50 บาท ซึ่งน้อยกว่าเงินออมเฉลี่ยของครัวเรือนไทยในปี 2562 ที่ 5,135 บาทต่อเดือน (National Statistics Office Thailand, 2019)

กลุ่มอาชีพที่ต่างกันมีความมั่นคงทางอาหารที่ไม่ต่างกัน เมื่อใช้เกณฑ์ความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบในการประเมินความสามารถในการเข้าถึงอาหาร ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 8.6-9.59 จากสเกลเต็ม 10 เนื่องจากครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงอ่าวบ้านดอนยังมีมากเพียงพอที่จะเป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนซึ่งเกิดจากการที่ชาวบ้านในพื้นที่ช่วยกันดูแลทรัพยากรของพวกเขาอย่างต่อเนื่องและมีแรงสนับสนุนจากภายนอกที่ถูกต้อง อีกทั้งทุกกลุ่มอาชีพมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ส่งผลต่อความสามารถในการจัดหาวัตถุดิบ

สรุป

การประเมินความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนในมิติด้านการเข้าถึงอาหาร โดยใช้เกณฑ์รายได้-ค่าใช้จ่ายพบว่า ครัวเรือนชาวประมงชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ครัวเรือนชาวประมงอ่าวบ้านดอนทุกอาชีพมีรายได้มากกว่าค่าใช้จ่าย กลุ่มอาชีพประมงพาณิชย์มีเงินออมสูงสุด มีความเสี่ยงความมั่นคงทางอาหารต่ำสุด ในขณะที่กลุ่มอาชีพเลี้ยงหอยมีความเสี่ยงทางความมั่นคงทางอาหารสูงสุด เนื่องจากมีเงินออมต่ำสุด และมีค่าใช้จ่ายสูงสุด กลุ่มอาชีพที่ต่างกันมีความสามารถเข้าถึงอาหารที่ต่างกัน ส่วนผลการประเมินความมั่นคงทางอาหารในด้านความสะดวกในการเข้าถึงวัตถุดิบในการทำอาหารของครัวเรือนชาวประมงอ่าวบ้านดอน พบว่า ทุกอาชีพมีความสามารถถึงอาหารในระดับดี อาหารทะเลเป็นประเภทอาหารที่เข้าถึงระดับสูงสุด ผลไม้ เป็นอาหารที่เข้าถึงระดับต่ำสุด

กลุ่มอาชีพที่ต่างกันไม่มีความแตกต่างในการเข้าถึงอาหารที่ต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การประเมินสถานการณ์ด้านความมั่นคงอาหารของชุมชนชาวประมงรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

- Atthawiwatthanakul, P. (2018) A study of Food Security of the Elderly at Ban Hin-Phud Hat Yai district Songkla. Journal of Health Research and Innovation. 1(2): 1-14 (in Thai)
- Biothai Foundation (2013) People's Guide Food Insecurity and the solution of Thailand report. (Online). Available: <https://biothai.net/node/20580>. (in Thai)
- Chaiumporn, Ch. 2007. Food Security: Indicators of Cultural Differences in Thailand. NIDA Development Journal. 57(1): 200-223(in Thai)
- Chairit, W., N. Pieseu and S. J. Maruo (2012) Factors related with Food Security among Older Adults in a Rural community of Southern Thailand. Rama Nurse Journal 18(3): 311-326 (in Thai)
- Chan-on, N. 2014. Thailand Food Security. Parliament report. 4(2). (in Thai)
- Charutwinyo, P. and C. Charutwinyo. 2018. Farmer's problem and solution model in Thailand. Journal of Community

- Development and Life Quality 6(1): 153-162. (in Thai)
- Food and Agriculture Organization. 2005. The State of Food Insecurity in the World 2005. FAD, Rome.
- Food and Agriculture Organization. 2006. Step 1 - Processing user manual, Step 2 - Analysis user manual and Step 3 - Reports user manual. In food security statistics module. Rome, FAO.
- Global Food Security Index. 2019. An annual measure of the state global food security. (Online). Available: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Thailand>
- Isvilanonda S. and I. Bunyasiri. 2009. Food security in Thailand Status, rural poor vulnerability, and some policy options. Working Papers 200901. Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkok.
- National Statistical Office. 2018. The number of food poverty in 2016. (Online). Available: www.nso.go.th (January 20, 2018)
- National Statistical Office. 2019. Survey of the economic and social conditions of the household 2019. (Online). Available: <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2562/N17-10-62.aspx> (October 22, 2020)
- Prasetsak, V. 2015. Food Security: from Agricultural to Sufficiency Economy. Journal of Politics and Governance. 5(2): 144-160 (in Thai)
- Trichandhara, K., Jindabot, T. and Songsom, A.(2017) Components of household-level food security in three southern Border provinces. Kasetsart Journal of Social Sciences 38: 577-587 (in Thai)
-